

Şair, nasir, publisit, dilçi, filologiya elmləri namizədi Firuzə Məmmədlini iyirmi ilə yaxındır ki, tanıyıram. İlk tanışlığımızda mənə bir nəsr kitabını bağışlamışdı. Şeir kitablarını Yazıçılar birliyində rastıma çıxanda və-rəqləmişdim, istedadlı şair olduğunu bildirdim. Haçansa Yazıçılar birliyində çalışan şairlərin sevgi şeirlərindən bəhs etdiyim "Bizim qızlar" adlı məqaləmdə onun da şeirlərinə yer ayırmışdım. Rəhmətlik Arif Əmrahoglu-nun otağındakı kitablar paylaşılarda mən də bəzi kitabları götürdüm və onların arasında Firuzə Məmmədlinin bir neçə cildi də var idi. "Müasir poeziyamızda Qarabağ ağrıları" silsiləsindən yazılar yazanda Firuzə xanımın bu cildlərini bir də vərəqlədim...

Qarabağ ağrıları müasir dövr şairlərinin hamısının qələmindən keçən mövzudur. Bu ağrını yaşamaq, bu ağrıya köklənmək, bu ağrı ilə yaşamaq isə hər qələm sahibinin işi deyil. Firuzə xanım bəzi şairlər kimi kitab-kitab Qarabağnamə yazmayıb, amma onun Qarabağ adı çəkilməyən şeirlərində belə Qarabağ dərdi var. O hələ 1993-cü ildə qələmə aldığı "Ağrı" adlı şeirdə yazır:

Bir dön arxana bax, millət diz üstə,
Torpaq "oğul" deyib yalvarır gedir.
Dost ayaq altında, düşmən göz üstə,
Arada şıdırdığı alverin gedir.

Filologiya elmləri doktoru Akif Hüseynov yazır: "Bu kitabda 20 Yanvar haqqında şeir yoxdur. Amma 20 Yanvarın doğurduğu ağrılar var. Qaçqın camaatın ah-naləsi, itirilmiş torpaqlarımızın insan qəlbinə və taleyinə vurduğu yaralar var. Burada qeyri-adi obrazlarla qarşılaşırsan. Obrazlılıq özü adı deyil. Hadisələr elə qurulu ki, qeyri-adi görünür. Məncə, Firuzə xanım necə yazdığını özü də hiss eləmir. Çünki şeir onun içərisindən bütövlükdə, hazır halda keçir. Yaşanmış hadisələr istedad sayəsində sözə keçir və dərhal idarə olunur. Bu mənada mən Firuzə xanımı ədəbiyyatımızda özünü təsdiq eləyən bir şairə hesab eləyirəm".

2003-cü ildə yazdığı "Çadır şəhərcik" adlı şeirində "Düz çadır, çöl çadır, biyaban çadır, Çadır yuxusunda yatır şəhərcik" deyərək başlayan şair "Ada - ünvana bax, "Çadır şəhərcik" deyərək öz ürək ağrısını kinayə ilə verir, çadır şəhərciyin ömrünü torpağa mıxlayıb yatdı-

Gör alınma necə zəfər yazılıb, -
Ən böyüyü Qarabağdır hələ ki...

Şeirdən görüldüyü kimi, Firuzə Məmmədlinin böyük dərdi Qarabağ dərdi, ən böyük arzusu zəfərdir. Filologiya elmləri doktoru Vaqif Yusifli yazır: "Firuzə son 4-5 ildə yazdığı bir silsilə şeirlərində də dünya obrazına müraciət edir. Əslində onun lirik qəhrəmanının hiss-həyəcanları, duyğu və düşüncələri dünya ilə bağlıdır. Nə düşündürür onu? Bəlkə kamınca yaşamaq? Bəlkə ömür yolunun qürubuna tələsər? Elə isə səbəb nədir? Bəlkə xalqın ağır, qara günləri, məmləkətinin düşdüyü bəlalardır onu dünyadan nisgilləndirən?". Tənqidçi bir insanın bu dünyada özünə dərd eldiklərini sadalayıb, sonra isə şairin əsas dərmini tapır.

Müəllifin adsız bir şeirində də eyni notları görürük. Şair qara baxtına müraciət edərək, başından dərddən qara yaylığını atmasını, yarağını bükməyi, qəmi özünə yük etməməyi məsləhət görür və sonda fikrini belə yekunlaşdırır: "Nə bazara çək bu qəmi, Nə çəkiddə ara baxtı", "Bircə dərddin, bil ki, bu gün Varsa, o da Qarabağdı". Sözə bax, bəxtin dərdi Qarabağmış... Şairin şeirlərində işlətdiyi bədii təsvir və ifadə vasitələri çox maraqlı və diqqətçəkicidir. "Daş altında yatacağam sirr kimi, Söz altından cücərəcək dərdlərim", "Qeyrətimə,

"İNTİQAMI SƏRT OLACAQ O GÜNÜN"

(*"Müasir poeziyamızda Qarabağ ağrıları" silsiləsindən*)

ğını, şəhərciyin ağrı-acıda batdığını, istidə-soyuqda cəza, yağışda-yağmurda qəza olduğunu, pəlçiq küçələrlə dərd gəldiyini, çadır divarlarının qışının sərt gəldiyini, vədələrin tərs gəldiyini, şəhərciyin hey ümid alıb-satdığını obrazlı ifadələrlə verir və yazır: "Əyilib, dikəlmir Qarabağ beli, Şikəstə çağırır salamat əli". Şeir maraqlı sonluqla bitir və ilk bənd təkrarlanır:

O qız da tərs kimi boy atır elə,
Bilmirmi bəy evi əsirdir hələ?!
Ana qucağında qundaqda gələn
Bu qızla yaşiddir həsir şəhərcik.

Filologiya elmləri namizədi Safura Quliyeva yazır: "İnsanın bu kainatda tənhalığı var. Ancaq mən Firuzə xanımın şeirlərində başqa bir yönü gördüm; xalqın həyatı ilə bağlılıq. Onun son şeirləri mənim son 10 ildə keçirdiyim bütün vəziyyətləri olduğu kimi əks etdirir. Onun yaradıcılığını mən 70-ci illərdən izləyirəm. Coşqun təbli, orijinal bədii-estetik duyğusu olan şairin həyat ümmanında şahə qalxan dalğalarla vuruşdan qopan lirik nidaları obrazlarında zəngin, cəlbedici bir dinamiklik yaradır. 90-cı illərdə həssas qəlbi şairin şeirlərinə reallıqlarımızın dərdləri, qayğıları çökdü. Onun həyat boyaları ilə zəngin, tutumlu misraları az deyil. Şairin xalqın iztirabları, əzabları ilə dolu bəndləri sanki çox yanıq bir qəlbin ahı, naləsidir".

Müəllifin 2004-cü ildə yazılan "Tanrım mənə əzab versin deyərdim" adlı şeirdə şairin bir dünya dərmini, qəm-qüسسini görürük. Müəllif hər varda bir yoxluğun məskən saldığını, fikirlərinin, hissələrinin belə dəyişdiyini, qələmlə əlin bir-birinə yadlaşdığını, yaratmaq əzabına qatlaşıb yaşamaq sevincini dada bilmədiyini qeyd edir və "nə diriyəm, nə ölüyəm" arasında ağrılarla baş-baş qalmasını, namus yolunda əzab çəkməsini, bu əzabdan ürəyinin qəzəbinə don biçməsini, yollar boyu qaçmasını, intiqam hissəsinin "Şuşa" deyib hay salmasını, nəhayət ümidlərinin qol götürüb oynamasını, arzularının göyərəcəyini, Tanrının ona əzab verməsini istəyir və yazır:

Bir əzab ki, sonucunda sevinc var,
Bir əzab ki, gələcəyə səsləyir.
Qan tökəsi qılıncında sevinc var,
Düşmən üstə qələbəyə səsləyir.

Düşüncələr - ayağından asılı,
Qarşımdakı ağ varaqdır hələ ki.

qüdrətə and içib, İnadımı yol üstündə qoyum mən", "Dərdim məni dünya boyu paylasın", "Dərdlərim yaşını quruda bilmir", "Bəlkə də beləymiş zamanın hökmü, Birinin ağ günü birinə yüküdü" və s.

Filologiya elmləri namizədi Əbülfəz Əzimli "Poeziyanın ruhu, ruhun poeziyası" adlı ön sözdə yazır: "Həyat" da Dünya obrazıdır. Buradakı ifadə sərrastlığı yeni mənaların açarına çevrilir: şairə "Həyat", "Azərbaycan" obrazlarına canlı bir obraz kimi ən tipik və eyni zamanda yeni bənzətmələrdən yanaşır. Onun yanaşmasında nəvazişli eyham var. Bu mənada hər bir söz eyhamı Firuzə xanımın üslub ilməsidir: o, sözün özünü öz kökünə - ilkin leksik üslubuna bağlayaraq mənalandırır..."

Əlimdə olan cildlərdən əldə etdiyim Qarabağ dərmini əks etdirən şeirlər üzərində düşünəndə Firuzə xanımın üsyankar səsinə eşitdim. Bu səs o qədər yüksək idi ki, bu səs o qədər yanıqlı idi ki, içimdən keçib sinəmdəki oda qarışdı və mən şairin vətən dərmini, torpaq təəssübkeşliyini öz vətən dərdim kimi hiss elədim. Filologiya elmləri doktoru Vaqif Yusifli Firuzə Məmmədlinin "Seçilmiş əsərlər"inin V cildinə yazdığı "Azərbaycan poeziyasının Firuzəsi" adlı ön sözdə yazır: "... Doğrudan da 90-cı illərdən başlayaraq, Firuzə Məmmədlinin şeirlərində minor motivlər çoxalır. Şair həm öz dərmini, həm də Azərbaycanın, Qarabağın, soydaşlarının dərmini qələmə alır. Elə bil ki, bir dərd o biri dərddən içindədir..."

Müəllif 2005-si ildə qələmə aldığı "Haqqım Qarabağ" adlı şeirə belə başlayır:

A yurdum, a yuvam, haqqım Qarabağ,
A köçkün, didərgin, qaçqın Qarabağ.
Bəxtimdə dərd adlı daşqın Qarabağ,
Bitsin əsir ömrü sürməyin daha.

Şair burda da üsyən edir, inadların ətəyindən daşı tökmələrini, gözdən pərdəni sökmələrini, cilovu çəkmələrini və Qarabağın əsrlərdən qurtarmasını istəyir. Qarabağ ağrılarından yorulan, bu süründürməçilikdən bezən, biganəlikdən cana doyan şair "qisas" deyib kükrəmək istəyir. Səbri yumruqlanan, düşməne nifrət dolu qəlbindən od püskürən şair "Ömrü qələbəyə kökləyim daha" deyib, qarabağı "dirnağıyla, dişiyə, sözüylə, işiyə, ulu keçmişiyə geri qaytarmaq arzusundadır.

Firuzə Məmmədlinin 2005-ci ildə qələmə aldığı "Yüklənib gedirəm ömrü daş kimi" adlı şeirində ömür-

dən şikayət motivi qabarıqdır. Şair hansı ömürdən şikayət edir və niyə şikayət edir. "İllər yaşım üstə gəlmir yaş kimi" deyən hansı alayarımcıq hissini əlində daraqlanır? Şair ötən illərin havasına möhtac kimi itən illərin sorağındadır. Hansı illərin? burdan o yana şairin fikirləri çözülenir. "Elə hey kiçilir, kiçilir Vətən, Elə hey dilində "Heyratı" susur" deyən şair yazır:

"Heyratı" qanadlı zəfərlər elə
Ötən əsrlərin ardından baxır.
Kəsir yollarını çəpərlər elə,
Sərhədlər gözünün altından baxır.

Təpəsi qəddini bükür, ağlayır,
Yağı tapdağında qalan torpağın.
Namusu diz üstə çökür, ağlayır,
Sərvəti, sevgisi talan torpağın.

Beləcə şair öz Vətən dərmini oxucuya açıqlayır. Şair düşməndən mərhəmət umanlara üz tutub söz torbasını bağlamağın, döyüş Cəngisi çalmağın vaxtı çatdığını, torpaqlarımızı özümüzün almalı olduğumuzu obrazlı ifadələrlə xalqa çatdırır.

Firuzə Məmmədlinin 2007-ci ildə Şəhid Muxtar Osmanovun və şəhid olan bütün əsgər balalarını əziz xatirəsinə yazdığı "İgid ölür, ad-san qalar" adlı poemasında da Qarabağ ağrıları əks olunmuşdur. Burada bir əsgərin uşaqlığından şəhidlik məqamına qədər keçdiyi ömür yolu qələmə alınmışdır. Müəllif onun dünyaya gələndən eşitdiyi ilk sözlərin "müharibə, mühasirə, əsir, qaçqın, köçkün, qırğın, soyqırım, xəyanət" olduğunu xüsusi vurğulayır, onun böyüyə-böyüyə şəhidlərdən nümunə aldığı qeyd edir, "Ölümün gözü düşdü, Əəlmi onu seçdi, Gülləmi onu seçdi, Özümü seçib getdi?" deyərək sual edir. Burada "Getmə şəhid olmağa, Get intiqam almağa", "Şəhidlik həvəs deyil", "Getdi, şəhidlik baxtı Yazana oğul olsun, Vətənə oğul olsun", "Kövrəldi Vətənin tarixin bu gün Sənin bir cümləlik məzarın, bala və s." kimi misralar diqqəti çəkir. müəllif ümumi şəhidlik məqamından bəhs açır, "Şəhid olmaq zəfərdir" deyir və Şəhidlər Xiyabanını təsvir edərək yazır:

Şəhid məzarları... Güllər təzə-təzə,
Yaralar hələ də qan verir burda.
Hələ də üzünü cırırdı dərd, kədər,
Hələ də çiçəklər can verir burda.

Şəhid məzarları qəbristan deyil,
Fəryadın saçını yolduğu yerdir.
Şəhid məzarları güllüstan deyil,
Qanın çiçəklərə dolduğu yerdir.

Müəllifin 2008-ci ildə qələmə aldığı "İntiqamı sərt olacaq o günün" adlı şeirdə bir gün dərdlərinin dünyaya yüklənəcəyinə, hər şeyin öz rənginə dönəcəyinə, Qarabağın dağlarının söküləcəyinə və hər qatından alp ərənlərin çıxacağına inanır. İnanır ki, bir gün Dərbənd, Göyçə, Borçalı yabançılardan qurtulacaq, orada Ay-üldüzlu bayrağımız dalğalanacaq, Böyük Azərbaycan dünyanın hər yerindən görünəcək.

Müəllifin "Qaçqın harayı" adlı şeiri Şuşanın işğalının 11-ci ilində qələmə alınmışdır. Dünyaya müraciət edən şair qaçqının dili ilə ondan haqq tələb edir, əlimizdən alınan haqqımızı. Yardım növbəsində gözləri yol çəkən, balasının çadırda dil açdığını ürək ağrısıyla düşünen, qaçqın dünyaya gileylənərək deyir ki, Xocalının necə yağmalanmasını oğluma necə deyim, dilim varmır? "Deyim - Şuşa, Laçın necə satıldı"... Əsərin qəhrəmanı deyilməsi, başa salınması mümkünsüz olan dərdləri sadalayır və sonda yenə də dünyadan haqqını istəyir:

Mənim haqqımı ver, haqqımı dünya,
Kəlbəcər, Qubadlı, Laçından belə.
Füzuli, Zəngilan, Ağdamdan belə,
Cəbrayıl, Xocalı, Zəngilan kimi
"Qarabağ" ünvanlı odamı qaytar!
Şuşanı, Şuşanı, Şuşanı qaytar!

Doğrudan da 44 günlük intiqam düşməne çox baha başa gəldi. Artıq Qarabağ ağrıları səngiməkdədir. Şairin arzuladığı kimi igid oğullarımız torpaqlarımızın geri qaytarılması uğrunda döyüşdülər, şəhid olsalar da, Qarabağı düşməndən azad etdilər. Firuzə xanıma qələbə nəfəsli əsərlər arzulanırdı.

SONA
XƏYAL